



مفهوم هنر اسلامی در فرهنگ و اجتماع امروزی

شهرزاد هنرمند شاد

کارشناسی ارشد پژوهش هنر، دانشگاه پیام نور، ایران

چکیده:

هنر اسلامی یکی از جنبه‌های مهم فرهنگ اسلامی است که تأثیر بسزایی در هنر و معماری اسلامی داشته است. هنر اسلامی به عنوان یکی از مهمترین عناصر تجلی اعتقادات و ارزش‌های اسلامی در هنر و معماری اسلامی شناخته می‌شود. این هنر به عنوان یکی از شاهکارهای هنری اسلامی، اصطلاحی گسترده است که هنرهای متعددی از جمله نقاشی، معماری، فرش بافی، سفالگری، برنزآرایی و غیره را در برمی‌گیرد. اهمیت هنر اسلامی در فرهنگ و اجتماع امروزی از آنجایی است که این هنر نه تنها بخشی از تاریخ و هویت اسلامی است، بلکه یکی از مهمترین عواملی است که ارتباط بین مسلمانان و دیگر اقوام و فرهنگ‌ها را تقویت می‌کند. هنر اسلامی با تمرکز بر مبانی اخلاقی و ارزش‌های اسلامی، توانسته است یک پل ارتباطی بین افراد مختلف باشد و به ارتقای فرهنگ و هنر اسلامی کمک کند. از دیگر اهداف اصلی هنر اسلامی می‌توان به حفظ و گسترش هویت اسلامی، ترویج ارزش‌های انسانی و اخلاقی، پیوند انسان با طبیعت و خلقت اشاره کرد. به طور کلی، هنر اسلامی دارای ارزش‌های فرهنگی، اجتماعی و اخلاقی بسیار مهمی است که در جامعه معاصر نیز اثر مثبت خود را نشان می‌دهد.

چکیده: هنر اسلامی، فرهنگ اسلامی، هویت اسلامی، فرهنگ



مقدمه:

هنر اسلامی به عنوان یکی از مهمترین ابعاد فرهنگی و هنری جوامع اسلامی، تاثیر بسزایی بر تاریخ و فرهنگ این منطقه داشته است. از آثار معروف هنر اسلامی می توان به معماری، نقاشی، خطاطی، فلزکاری و تزیینات دیگر اشاره کرد که هنوز هم بر جوامع امروزی تاثیرگذار است. در این مقاله، قصد داریم به بررسی مفهوم هنر اسلامی در فرهنگ و اجتماع امروزی پرداخته و نقش آن را در توسعه فرهنگی و هنری جوامع امروزی بررسی کنیم. هنر اسلامی به عنوان یکی از اصول اساسی فرهنگ و هنر اسلامی، اهمیت بسزایی در تاریخ و فرهنگ این منطقه داشته است. این هنر به عنوان یکی از برجسته ترین و مهمترین هنرهای جهان اسلام، به شیوه های منحصر به فرد خود، دستاوردهای بارزی را در زمینه های مختلف هنری از جمله معماری، نقاشی، خطاطی، فلزکاری و تزیینات دیگر به جا گذاشته است. این هنر با توجه به اصول و ارزش های اسلامی، به عنوان یک هنر فرهنگی متمایز و خاص، توانسته است در طول تاریخ، توجه بسیاری از هنردوستان و تاریخ نگاران را به خود جلب کند (۱).

امروزه هنر اسلامی همچنان به عنوان یکی از مهمترین و اصیل ترین هنرها در جوامع اسلامی و جهان اسلام شناخته می شود. این هنر با توجه به اصول و ارزش های اسلامی، به عنوان یک هنر فرهنگی متمایز و خاص، توانسته است در طول تاریخ، توجه بسیاری از هنردوستان و تاریخ نگاران را به خود جلب کند. امروزه، تاثیرات هنر اسلامی در فرهنگ و اجتماع امروزی همچنان حاکی از اهمیت و ارزش آن است. این هنر به عنوان یک پیوند بین گذشته و حال، می تواند به توسعه فرهنگی و هنری جوامع امروزی کمک بسزایی کند و به نگاهی عمیق تر به هنر و فرهنگ اسلامی بپردازد (۲).

تاریخچه هنر اسلامی

هنر اسلامی دارای تاریخچه ای بسیار قدیمی است که از زمان پیدایش اسلام شکل گرفته است. این هنر با استفاده از عناصر فرهنگی، دینی و هنری اسلامی، به یکی از مهمترین ابعاد فرهنگی جوامع اسلامی تبدیل شده است. هنر اسلامی شامل معماری، نقاشی، خطاطی، موزیک، شعر و تماشایی به عنوان یکی از عوامل اصلی انتقال و حفظ فرهنگ و دین اسلامی شناخته می شود. این هنر در زمان های مختلف و در سراسر جهان اسلامی، تکامل یافته و شکوفایی یافته است. هنر اسلامی به عنوان یکی از غنی ترین و متنوع ترین اشکال هنری در جهان شناخته شده است. این هنر شامل الهامات از هنرهای قدیمی شرقی و غربی، با تاثیرات خاص اسلامی است. در طول تاریخ، هنر اسلامی تحت تاثیر فرهنگ های محلی و منطقه ای قرار گرفته و تنوعی بسیار بالا در نمونه های هنری خود دارد. هنر اسلامی به عنوان یکی از ارثیه های مهم جهان اسلام، نشان از توانایی هنرمندان اسلامی در ایجاد آثاری بی نظیر و دارای ارزش فرهنگی و هنری دارد که تا به امروز تاثیرگذار است (۳).

ویژگی های هنر اسلامی

هنر اسلامی دارای ویژگی های منحصر به فردی است که آن را از دیگر هنرها متمایز می کند. از جمله این ویژگی ها می توان به استفاده از هنرهای دستی، تزیینات هنری با موتیف های دینی و هنری اسلامی اشاره کرد. هنر اسلامی یکی از برجسته ترین و ماندگارترین هنرهای جهان است که به طول تاریخ اسلامی ایجاد شده است. این هنر به عنوان یکی از برجسته ترین انواع هنرهای معاصر شناخته می شود و دارای ویژگی های منحصر به فردی است که آن را از سایر هنرها متمایز می کند. یکی از ویژگی های برجسته هنر اسلامی استفاده از هنرهای دستی است (۴). هنرمندان اسلامی به طور گسترده از تکنیک های دستی مانند قلم زنی، خوابگردی، گلگونی، معرق کاری و سرآمدگری استفاده می کنند تا آثار هنری زیبا و منحصر به فردی ایجاد کنند. ویژگی دیگری که هنر اسلامی را متمایز می کند، تزیینات هنری با موتیف های دینی و هنری اسلامی است. تزیینات هنری اسلامی معمولاً الهام گرفته شده از عناصر دینی مانند قرآن، حدیث، امامان و مکتب های اسلامی



است. این تزئینات شامل طرح‌ها و نقوش هندسی پیچیده، نقوش گل و بلبل، طرح‌های نوری و تصاویر از حیوانات و گیاهان است. این تزئینات زیبا و هنری نه تنها جلب توجه بیننده‌ها را به خود می‌کشد بلکه از عمق دینی و فرهنگی هنر اسلامی نیز شاهکاری را به ارمغان می‌آورد. به کلیه این ویژگی‌ها می‌توان گفت که هنر اسلامی با ترکیب منحصر به فردی از هنرهای دستی و تزئینات هنری، یکی از زیباترین و ماندگارترین هنرهای جهان است (۵).

اثرات هنر اسلامی در جوامع امروزی

هنر اسلامی به عنوان یکی از ابعاد مهم فرهنگی جوامع اسلامی، تاثیر بسزایی بر جامعه امروزی دارد. از تزئینات معماری تا نقاشی‌های دیواری، هنر اسلامی هنوز هم بر فرهنگ و هنر امروزی تاثیرگذار است. هنر اسلامی به عنوان یکی از اصول اسلامی و میراث فرهنگی اسلام، بیش از هر چیز به ترویج ارزش‌های انسانی، زیبایی و همبستگی در جوامع امروزی کمک می‌کند (۶). این هنر به عنوان یک مهمان نامه از فرهنگ اسلامی، ارتباط بین انسان و خدا، انسان و خلقت و انسان و انسان را تقویت می‌کند. از زمان‌های قدیم، هنر اسلامی با تزئینات گوناگون و نقوش هنری زیبا، فضایی معنوی و زیبا را برای افراد ایجاد کرده است (۷).

هنر اسلامی همچنین به عنوان یک ابزار برای انتقال پیام‌های دینی و اخلاقی به جوامع امروزی بسیار مؤثر است. از نقاشی‌های دیواری در مساجد تا فیلم‌ها و موسیقی‌های معاصر، هنر اسلامی توانسته است پیام‌های انسانیت، عدالت، صلح و احترام به همه انسان‌ها را به جامعه منتقل کند. این هنر همچنین به عنوان یک زبان بین المللی، می‌تواند ارتباطات بین افراد و جوامع مختلف را تقویت کند و به تبادل فرهنگی و تبادل دانش و هنر کمک کند. به طور کلی، اثرات هنر اسلامی در جوامع امروزی بسیار گسترده و مثبت است و می‌تواند به توسعه و پیشرفت فرهنگی و اجتماعی جوامع کمک کند (۸).

چالش‌ها و موانع در ترویج هنر اسلامی

هر چند که هنر اسلامی تاثیر بسزایی بر جوامع اسلامی دارد، اما موانعی نیز در راه ترویج و گسترش آن وجود دارد. از جمله این موانع می‌توان به تحریم‌ها، انحرافات فرهنگی و فراموشی از ارزش‌های اصیل هنر اسلامی اشاره کرد. هنر اسلامی به عنوان یکی از مهمترین و تاثیرگذارترین بخش‌های فرهنگ اسلامی، با چالش‌ها و موانعی روبه‌رو است که در راه ترویج و گسترش آن اهمیت زیادی دارد. یکی از این چالش‌ها تحریم‌ها و محدودیت‌هایی است که بر هنر اسلامی تحمیل شده‌اند. برخی کشورها به دلایل سیاسی، اجتماعی یا اقتصادی تحریم‌هایی بر هنر اسلامی اعمال کرده‌اند که این امر مانع از تبادل فرهنگی و همکاری در زمینه هنر اسلامی شده است (۹).

در کنار تحریم‌ها، انحرافات فرهنگی نیز یکی دیگر از موانع در ترویج هنر اسلامی است. با گسترش فرهنگ‌های غربی و تأثیرات رسانه‌ها، برخی از جوانان در جوامع اسلامی به فراموشی ارزش‌های اصیل هنر اسلامی فرو می‌روند و به سمت انحراف از این هنرگرایی می‌روند. این امر باعث کاهش تقبل و توجه به هنر اسلامی شده و باعث کاهش تقاضا برای این نوع هنر می‌شود. به همین دلیل، نیاز به اقداماتی برای حفظ و ترویج هنر اسلامی احساس می‌شود تا ارزش‌های اصیل و زیبای این هنر به نسل‌های آینده منتقل شود و از فراموشی نجات پیدا کند (۱۰).

ارزش‌های هنر اسلامی در جوامع امروزی

هنر اسلامی دارای ارزش‌های فرهنگی، اجتماعی و هنری بسیاری است که در جوامع امروزی نیز مورد توجه قرار می‌گیرد. از اهمیت حفظ تاریخچه هنر اسلامی تا ارتقای هنرهای دستی، این ارزش‌ها برای جوامع امروزی بسیار ارزشمند است. هنر اسلامی به عنوان یکی از مهمترین



عناصر فرهنگی و هنری جوامع اسلامی، ارزش‌های زیادی را در خود جای داده است که امروزه نیز به عنوان منبع الهام بخش برای هنرمندان و طراحان دنیای معاصر شناخته می‌شود. ارزش‌های هنر اسلامی از جمله تواضع، حیا، تقوا، عدالت، زیبایی، همدلی و احترام به دیگران است که این ارزش‌ها برای جوامع امروزی نیز بسیار اهمیت دارد. مفاهیمی چون انسان‌مداری، اعتدال، انضباط و توجه به جزئیات که در هنر اسلامی به وضوح مشاهده می‌شوند، می‌توانند به جوامع امروزی کمک کنند تا با چالش‌ها و مشکلات پیش رو بهتر مقابله کنند (۱۱).

هنر اسلامی همچنین به جوامع امروزی کمک می‌کند تا از هنرهای دستی و سنتی خود حفاظت کنند و آن را به نسل‌های آینده انتقال دهند. با توجه به ارزش‌های اخلاقی و معنوی که در هنر اسلامی وجود دارد، این هنر می‌تواند به ترویج ارزش‌های انسانی و اجتماعی مثبت کمک کند و به جامعه امروزی احساس روحیه و امید بیشتری بدهد. بنابراین، نقش هنر اسلامی در جوامع امروزی بسیار حیاتی و ارزشمند است و نباید از حفظ و ترویج این ارزش‌ها غفلت کرد (۱۲).

آینده هنر اسلامی

با توجه به اهمیت و تاثیر هنر اسلامی بر جوامع امروزی، آینده این هنر نیز بسیار مهم است. ارتقاء و ترویج هنر اسلامی، حفظ ارزش‌ها و اصالت آن و ترویج آن در جوامع امروزی از وظایف مهم هنرمندان و فرهنگیان است. هنر اسلامی به عنوان یکی از مهمترین بخش‌های هنر اسلامی، دارای یک تاریخ بسیار قدیمی و غنی است که تاثیر وسیعی بر فرهنگ و هنرهای دیگر داشته است. از زمان بنیان‌گذاری اسلام تا به امروز، هنر اسلامی همواره بر جوامع مختلف تاثیرگذار بوده و امروزه نیز به عنوان یک شاخه‌ی مهم هنری شناخته می‌شود (۱۳).

با توجه به تغییرات فرهنگی و اجتماعی در دنیای امروز، آینده هنر اسلامی نیازمند تلاش‌های بیشتری برای حفظ و ارتقاء آن است. از جمله راهکارهایی که می‌تواند به ترویج و ارتقاء هنر اسلامی کمک کند، ایجاد فضاهای فرهنگی و هنری برای ارتقاء و نمایش این هنر، آموزش و پرورش هنرمندان جوان و ترویج ارزش‌های اسلامی در آثار هنری می‌تواند موثر باشد. از این رو، همکاری بین هنرمندان، فرهنگیان، محققان و سیاستمداران برای ترویج هنر اسلامی و حفظ هویت و اصالت آن، بسیار اهمیت دارد. به این ترتیب می‌توان به آینده روشن و پر از امیدی برای هنر اسلامی نگاه کرد و از تاثیر مثبت آن بر جوامع مختلف برخوردار شد (۱۴).

نتیجه‌گیری:

هنر اسلامی به عنوان یکی از مهمترین ابعاد فرهنگی و هنری جوامع اسلامی، تاثیر بسزایی بر تاریخ و فرهنگ این منطقه داشته است. این هنر با ویژگی‌ها و ارزش‌های منحصر به فرد خود، هنوز هم بر جوامع امروزی تاثیرگذار است و آینده‌ای درخشان برای این هنر پیش‌بینی می‌شود. ارتقاء و ترویج هنر اسلامی، حفظ ارزش‌ها و اصالت آن و ترویج آن در جوامع امروزی از وظایف مهم هنرمندان و فرهنگیان است. هنر اسلامی به عنوان یکی از ابعاد فرهنگی و هنری مهم در جوامع امروزی، تاثیر گذاری بسیار زیادی دارد. این هنر به دلیل ویژگی‌های منحصر به فرد خود، مورد توجه و تقدیر بسیاری قرار گرفته است. از جمله این ویژگی‌ها می‌توان به استفاده از موتیف‌های دینی و هنری اسلامی، تزئینات هنری با الگوهای هندسی و هنرهای دستی اشاره کرد. هنر اسلامی به عنوان یکی از ابعاد مهم فرهنگی جوامع اسلامی، تاثیر بسزایی بر جامعه امروزی دارد. این هنر نه تنها زیبایی و ظرافت به فرهنگ و هنر جوامع امروزی می‌بخشد، بلکه ارزش‌های فرهنگی و اخلاقی اسلامی را نیز به آنها منتقل می‌کند. هنر اسلامی همچنین می‌تواند به عنوان یک ابزار برای ارتقاء و ترویج فرهنگ اسلامی در جوامع امروزی استفاده شود. این هنر می‌تواند به عنوان یک پل ارتباطی بین افراد مختلف باشد و با ایجاد تعامل و تبادل فرهنگی، به توسعه و پیشرفت جوامع کمک کند. هنر اسلامی همچنین می‌تواند به عنوان یک راه برای حفظ و ترویج ارزش‌های اسلامی و اصالت فرهنگی در جوامع امروزی مورد استفاده قرار گیرد. به طور کلی، هنر اسلامی با تمام ویژگی‌ها و ارزش‌های منحصر به فرد خود، می‌تواند نقش مهمی در توسعه فرهنگی و هنری جوامع امروزی ایفا کند و به ارتقای و تقویت ارزش‌های فرهنگی و اجتماعی کمک کند.



منابع:

۱. کرامتی، اسلام و هوشیار، فریناز و بوشاسب گوشه، فیض الله، ۱۴۰۲، سیاستهای اقتصادی؛ فرهنگی هنری امویان در خراسان و ماوراءالنهر و تاثیر آن بر گسترش هنر و فرهنگ اسلامی
۲. موسوی شربانی، سید جلال و آقائی، سولماز و علی پور، زهرا، ۱۴۰۲، ارزیابی اثربخشی فعالیت های فرهنگی دانشگاه در جهت نهادینه شدن فرهنگ نماز، (مطالعه موردی: دانشگاه هنر اسلامی تبریز)
۳. شریفی، شیدا و عسگری، علی و بنی اسدی باغمیرانی، مهدی، ۱۴۰۲، بازشناسی جایگاه حکمت وهنرمتعالی در هنر و فرهنگ اسلامی، دهمین کنفرانس مطالعات و تحقیقات نوین در مهندسی عمران، معماری و شهرآینده، تهران
۴. مطهری نژاد، اکرم، ۱۴۰۱، ترویج فرهنگ و هنر اسلامی در مدارس، نخستین همایش ملی فرهنگ و هنر اسلامی، بندرعباس
۵. زارعی، مائده و شیخی نارانی، هانیه، ۱۴۰۱، مطالعه قابلیت های کاربرد نقوش هندسی موجود در نگاره های شاهنامه بایسنقری در بسته بندی پوشاک بانوانبه منظور توسعه و ترویج هنر و فرهنگ ایرانی اسلامی، اولین کنفرانس بین المللی پژوهش های کاربردی در علوم انسانی، اقتصاد، مدیریت و حسابداری
۶. میرزاده کوهشاهی، نادر و قدسی، امیرعلی، ۱۴۰۱، تحلیل مداخله دولت در اقتصاد فرهنگ و هنر در جمهوری اسلامی ایران، دومین کنفرانس بین المللی دانش و فناوری حقوق و علوم انسانی ایران، تهران
۷. اسدی، امید علی و امینی، علی اکبر و تاجری، منصور، ۱۴۰۰، بررسی اثر فرهنگ و هنر اسلامی در همگرایی و واگرایی ایران و پاکستان
۸. اکبری، فاطمه و پورنامداریان، تقی و شیرازی، علی اصغر و آیت اللهی، حبیب الله، ۱۳۸۹، معرفت روحانی و رمزهای هندسی (مستخرج از رساله دکتری: تاویل رمزهای هندسی در فرهنگ و هنر اسلامی ایران)
۹. دانش، کاظم و خزائی، محمد، ۱۳۹۹، نمادشناسی رنگ سبز در فرهنگ و هنر ایرانی - اسلامی
۱۰. احمدی، مسلم و عبدالله زاده، شاهرخ، ۱۳۹۹، تیموریان و نقش آنان در اعتلای فرهنگ و هنر اسلامی، با تمرکز بر عصر تیمور و شاهرخ، ششمین همایش ملی پژوهش های نوین در حوزه علوم انسانی، اقتصاد و حسابداری ایران، تهران
۱۱. حسنی، سونیا و مهرگانی، آرش، ۱۳۹۷، تحلیل و تبیین فرهنگ و هنر ایرانی- اسلامی و نقش آن در خلق فضاهای فرهنگی و هنری به عنوان یک فضای شهری تعامل گرا، همایش ملی جلوه های هنر ایرانی اسلامی در فرهنگ، علوم و اسناد، رشت
۱۲. نجیمی، نجیم و کهن سال، فاطمه و جعفری، افشین، ۱۳۹۸، ویژگی های هنر در فرهنگ و تمدن اسلامی، نخستین کنفرانس ملی علوم انسانی و توسعه، شیراز
۱۳. حبیب زاده، اصحاب و نوروزی، حامد، ۱۳۹۶، مطالعه مقایسه ای سواد رسانه ای در بین دانشجویان روابط عمومی دانشگاه آزاد اسلامی واحد دماوند و دانشگاه علمی - کاربردی فرهنگ و هنر تهران
۱۴. جلالیان، مینا، ۱۳۹۷، حضور نمادهای باستانی ایران (نمادهای مهری- میتراپی) در فرهنگ و هنر غرب و تداوم آن در دوران اسلامی و مسیحی